

Catorze dones. El treball social a Catalunya (1932-2020)

Violeta Quiroga, Josep Maria Mesquida i Aïda Ballester. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, 2021.

Càndid Palacín Bartrolí¹

ORCID: 0000-0003-1261-6622

Per citar: Palacín Bartrolí, C. (2022). [Ressenya del llibre *Catorze dones. El treball social a Catalunya (1932-2020)*, de Violeta Quiroga, Josep Maria Mesquida i Aïda Ballester]. *Revista de Treball Social*, 223, 161-163. <https://doi.org/10.32061/RTS2022.223.08>

Diu André Green que la reconstrucció en el psiquisme d'allò que ha succeït és incerta i lacunar. La memòria és fugissera, sens dubte, i el brogit quotidià afavoreix l'oblit. Gordon Hamilton ens indicava que no cerquem el passat per tractar-lo o modificar-lo, sinó perquè aquest estructura el present. La convergència d'ambdues referències ens duu a un present estructurat sobre patrons d'incertesa. Aquesta obra que aquí es comenta mira de reduir la incertesa dels records, posant en relleu unes experiències que han nodrit el treball social al nostre país al llarg de dècades i que, en contextos desfavorables, varen representar una llàntia en la penombra.

El llibre està finançat pel Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, i es tracta d'un monogràfic d'història del treball social. S'estructura en dos grans capítols, el primer centrat en la situació de les dones vers el treball i el canvi social, mentre que el segon ens endinsa en els relats de vida de les catorze dones que donen títol a l'obra. El primer apartat detalla com s'ha elaborat el treball que ha donat peu al text: es tracta d'una recerca en col·laboració, centrada en les catorze dones, amb la participació d'estudiants i professors de treball social de la Universitat de Barcelona. Dins també d'aquest primer apartat s'aborda la qüestió de gènere, punt en el qual s'aprofundeix en la supressió de drets vers les dones que ha configurat el context de treball de les protagonistes del llibre. Es tracta d'una coacció social que demanava que les dones releguessin les seves inquietuds i es fessin càrrec de papers subsidiaris. Les catorze dones varen, afortunadament, defugir tal demanda i, en lloc d'això, varen desplegar les seves inquietuds en favor de la construcció d'una professió sòlida, necessària i crítica vers l'absència de justícia social.

Dins d'aquest primer punt, acompanyat de les consideracions de les protagonistes, el text aprofundeix en l'evolució del treball social. En aquest sentit, i seguint les fases identificades per Báñez (2005), la narració ens

¹ Diplomant en Treball Social, llicenciat en Psicologia i doctor per la Universitat de Barcelona. candidpalacin@ub.edu

ubica en els anys cinquanta del segle passat, on s'obren pas les escoles de treball social, que és concebut com un art en recerca de models o fórmules que permetin desenvolupar la disciplina. Posteriorment, el procés de transició que vivia el nostre país té reflex en la professió, i aquesta, també en transició, mira de desplaçar, amb més o menys èxit, la perspectiva de les necessitats en favor d'una visió centrada en els drets de la persona. En aquesta perspectiva històrica el llibre s'atura a considerar la necessària i complexa construcció de l'objecte del treball social, des del binomi necessitats-recursos fins a una interessant proposta centrada en el malestar psicossocial (Zamanillo, 1999).

El darrer apartat d'aquest ben farcit primer punt ens duu, novament des del discurs de les protagonistes, pels camins que la professió va anar obrint per assolir un cert grau de consolidació. Se'ns parla, entre d'altres consideracions, de les particularitats i contradiccions de l'Escola de l'any 1932, de l'evolució de l'ICESB i de l'Escola creada l'any 1953 que, amb contradiccions i dificultats, va configurar el que avui coneixem com a Escola de Treball Social, ubicada plenament en la Universitat de Barcelona.

Els relats configuren el segon bloc del llibre i s'estructuren sota quatre ítems: testimoni professional, evolució de la professió, condicionants històrics i propostes de millora. Hi podem trobar els testimoniatges d'unes vides que varen col·laborar en el sosteniment del treball social. Faig seguidament una petita menció a cada una, sens dubte incompleta, però deixo en mans del llibre la possibilitat de copsar el seu testimoni de manera solvent. Així, la recentment desapareguda Montserrat Colomer, autora reconeguda per la noció de mètode bàsic, ens condueix amb una mirada de caire comunitari pels barris de Montbau, el Besòs i la Mina. Pilar Malla ens parla de la seva experiència a la missió espanyola a París, així com de la tasca desenvolupada a Càritas Diocesana, entitat de la qual fou presidenta. Gloria Rubiol ens desplaça des d'Estats Units al Somorrostro i d'aquí al treball social sanitari. Francesca Masgoret ens relata com esdevingué la primera regidora de Serveis Socials de l'Ajuntament de Barcelona, i va participar, també, en la creació del centre d'atenció a dones maltractades, al si del Raval. Teresa Rosell, que havia escrit, entre d'altres, un influent text sobre l'entrevista a treball social, ens apropa tant al Preventori Municipal de Psiquiatria com a la seva tasca docent i al seu compromís vers la publicació de textos relatius al treball social. Pilar Porcel, també compromesa amb la docència, ens desplaça de Sant Quirze del Vallès a l'Institut Català de la Salut, on posaria en relleu els tallers i xerrades organitzats per compartir l'experiència professional. Rosa Barenys testimonia la seva tasca al Camp de la Bota, així com la seva vinculació política com a diputada al Parlament dins la primera legislatura democràtica. Carme Tobella relata la seva experiència a l'Ajuntament de Lleida, l'organització d'un centre de planificació familiar pioner, la seva tasca a Creu Roja i la vinculació amb el Col·legi Professional de Treball Social. Montserrat Bacardit, juntament amb la seva experiència a l'Ajuntament de Manresa, fa esment de la seva dedicació docent, així com del vincle amb la *Revista de Treball Social*. Rosa Maria Fernández ens acosta al centre de la injustícia que representava el

Somorrostro. D'aquí a l'àmbit sanitari a diverses ciutats (Barcelona, París, Texas), al Col·legi Oficial de Treball Social i el Consell d'Ètica d'aquest. Nuria Carrera explica la seva tasca amb el col·lectiu infantil, la vinculació amb Creu Roja, el moviment cap a territoris polítics i la seva dedicació com a degana al Col·legi, fins a dates recents. Jose Fernández narra la seva experiència en el camp de la salut mental, els seus desplaçaments cap a Londres en una comunitat terapèutica i el treball hospitalari a Chicago, així com el seu compromís docent i l'empenta imprescindible a la recerca en treball social. Pilar Massana té com a ubicació prioritària la ciutat d'Hospitalet de Llobregat, on destaca el seu treball amb el programa vers la renda mínima d'inserció i el programa d'atenció social urgent. També expressa el que va representar la seva elecció com a regidora. Finalment, Teresa Aragonès destaca la seva formació dinàmica, així com la tasca desenvolupada en la docència i la supervisió, espai que permet pensar i repensar les vicissituds del treball social com a professió.

El llibre compta amb un facilitador pròleg a càrrec de Cristina Rim-bau, així com amb un excel·lent mapa que ens orienta cronològicament sobre cadascuna de les protagonistes, els diferents contextos polítics que varen viure i les vicissituds de la professió.

Referències bibliogràfiques

- Báñez, T. (2005). *El trabajo social en Aragón. El proceso de profesionalización de una actividad feminizada*. (Tesi doctoral, Universitat Rovira i Virgili). <https://www.tesisenred.net/handle/10803/8412>
- Green, A. (2001). *El tiempo fragmentado*. Amorrortu Editores España, S.L.
- Hamilton, G. (1942). *Theory and Practice of Social Case Work*. Columbia University.
- Zamanillo, M. T. (1999). Apuntes sobre el objeto en Trabajo Social. *Cuadernos de Trabajo Social*, 12, 13-32.